การประเมินความสอดคล้องตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ในโรงงานอุตสาหกรรมพลาสติก จังหวัดสมุทรสาคร

Assessment of Occupational Health and Safety Legal Compliance in a Plastic Manufacturing Industry in Samut Sakhon Province

ปัทวีร์ สุทัศน์[1], พรรณโสภาคย์ สังฆะมณี[2], นราทิพย์ โชติทรัพย์ทวี[3]
[1]ธนาคารทหารไทยธนชาต จำกัด (มหาชน), [2]โรงพยาบาลรามาธิบดี,
[3]มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Pattawee Sudasna[1], Pansopark Sangkamanee[2], Narathip Chodsapthawee[3]
[1]TMBThanachart Bank Public Company Limited, [2]Ramathibodi Hospital,
[3]Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author: narathip.pang@gmail.com
Received 2026 Jan 5, Revised 2026 Mar 15, Accepted 2026 Mar 20
DOI:

บทคัดย่อ

กฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสุขภาพแรงงาน โดยเฉพาะในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งมักมีข้อจำกัดด้านระบบเฝ้าระวังสุขภาพ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของโรงงานผลิตพลาสติกแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร และเปรียบเทียบระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายในช่วงปี พ.ศ. 2566 ถึง 2568 รวมถึงพิจารณานัยต่อการเฝ้าระวังสุขภาพคนงาน การศึกษาการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดย้อนหลัง โดยประเมินจากรายการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย จำนวน 10 หมวด ข้อมูลทั้งหมดได้จากเอกสารของสถานประกอบการ โดยไม่เกี่ยวข้องกับมนุษย์หรือข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และใช้ Friedman test เพื่อเปรียบเทียบระดับความสอดคล้องระหว่างปี ผลการวิจัยพบว่าระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ค่าเฉลี่ยร้อยละความสอดคล้องเพิ่มจาก 75.96 ในปี พ.ศ. 2566 เป็น 91.47 และ 92.00 ในปี พ.ศ. 2567 และ 2568 ตามลำดับ และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติตามกฎหมายเป็นฐานสำคัญของระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และเอื้อต่อการพัฒนาระบบเฝ้าระวังสุขภาพของคนงานในสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม

คำสำคัญ: อาชีวอนามัยและความปลอดภัย, การปฏิบัติตามกฎหมาย, การเฝ้าระวังสุขภาพ, วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, โรงงานผลิตพลาสติก

Abstract

Occupational health and safety (OHS) legislation serves as a fundamental mechanism for protecting workers from occupational hazards, particularly in small and medium enterprises (SMEs), where systematic health surveillance is often limited. This study aimed to assess compliance with OHS legislation in a plastic manufacturing factory in Samut Sakhon Province and to compare compliance levels over the period 2023 to 2025, with particular attention to implications for workers' health surveillance. A retrospective compliance audit study was conducted using an OHS legal compliance checklist covering ten regulatory categories. Data were derived exclusively from organizational records and documents; no direct involvement of human participants was undertaken. Descriptive statistics were used to summarize compliance levels, while the Friedman test was applied to compare compliance across years. The findings demonstrated a clear improvement in overall legal compliance over time. Mean compliance increased from 75.96% in 2023 to 91.47% in 2024 and 92.00% in 2025, with statistically significant differences across years ($p < 0.05$). Several legal categories showed marked improvement, whereas one category consistently exhibited low compliance, indicating a persistent structural gap. The results suggest that legal compliance functions as a critical foundation for occupational health management systems and supports the establishment of effective health surveillance mechanisms in SMEs. In conclusion, systematic assessment of OHS legal compliance provides valuable evidence for strengthening occupational health governance and enhancing worker health surveillance, particularly in urban industrial SMEs.

Keywords: Occupational health and safety, Legal compliance, Health surveillance, SMEs, Plastic industry

บทนำ

อาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน (Occupational Health and Safety: OHS) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาแรงงานและความยั่งยืนของสถานประกอบการ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมการผลิตซึ่งมีความเสี่ยงจากกระบวนการทำงาน เครื่องจักร สารเคมี และสภาพแวดล้อมการทำงานที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความปลอดภัยของคนงานโดยตรง[1-2] องค์การแรงงานระหว่างประเทศระบุว่าการป้องกันอุบัติเหตุและโรคจากการทำงานไม่เพียงช่วยลดความสูญเสียด้านสุขภาพเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิตและความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว[3] ในประเทศไทย สถานประกอบการภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความรู้ และระบบการจัดการด้าน OHS ส่งผลให้การปฏิบัติตามกฎหมายด้านความปลอดภัยในการทำงานอาจไม่สม่ำเสมอและขาดความต่อเนื่อง[4-5] แม้ว่า

จะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 ซึ่งกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของนายจ้างอย่างชัดเจน แต่การปฏิบัติจริงในระดับสถานประกอบการยังแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละองค์กร[6] การประเมินการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสะท้อนระดับความพร้อมขององค์กรในการจัดการความเสี่ยง และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนามาตรการป้องกันเชิงระบบ งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการใช้รายการตรวจสอบ (Checklist) ที่อิงตามข้อกำหนดทางกฎหมายและแนวปฏิบัติมาตรฐานสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดนำเพื่อประเมินประสิทธิผลของระบบ OHS ได้อย่างเหมาะสม[7-8] โดยเฉพาะในสถานประกอบการที่มีข้อมูลเอกสารภายในอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ แนวคิดการจัดการ OHS สมัยใหม่มิได้มุ่งเน้นเพียงการปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย การเรียนรู้ขององค์กร และการเฝ้าระวังสุขภาพของคนงานในระยะยาว[9-10] งานศึกษาหลายฉบับชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีความสัมพันธ์กับการลดอุบัติเหตุ การเจ็บป่วยจากการทำงาน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงาน[11] สมุทรสาครเป็นพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตจำนวนมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมพลาสติก ซึ่งมีความเสี่ยงเฉพาะจากกระบวนการผลิต ความร้อน สารเคมี และเครื่องจักร งานวิจัยเชิงพรรณนาแบบย้อนหลังที่อาศัยการทบทวนเอกสารภายในสถานประกอบการ จึงมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนภาพรวมการปฏิบัติตามกฎหมายด้าน OHS ในบริบทจริง และสามารถนำผลไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการกำหนดนโยบายและการพัฒนาระบบเฝ้าระวังสุขภาพแรงงานในกลุ่ม SMEs ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานของโรงงานผลิตพลาสติก
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยระหว่างปี พ.ศ. 2566 ถึง 2568
3. เพื่อประเมินบทบาทของการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยต่อการสนับสนุนระบบเฝ้าระวังสุขภาพของคนงานในสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดย้อนหลัง (retrospective compliance audit study) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารภายในของสถานประกอบการเป็นแหล่งข้อมูลหลัก โดยไม่เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลจากมนุษย์หรือการสัมภาษณ์บุคคลใด ๆ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้เป็นข้อมูลการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของโรงงานผลิตพลาสติกแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร ครอบคลุมระยะเวลาการดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ. 2566 ถึง 2568 การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 1 แห่ง โดยพิจารณาจากสถานประกอบการที่มีเอกสารและข้อมูลด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยครบถ้วนต่อเนื่อง และสามารถใช้ในการประเมินและเปรียบเทียบผลในเชิงเวลาได้อย่างเหมาะสม

หน่วยวิเคราะห์ของการศึกษา คือ กฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย จำนวน 10 หมวด ตามที่กำหนดในรายการตรวจสอบ

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการศึกษาทบทวนเอกสารของแผนกปฏิบัติการผลิต ได้แก่ รายงานด้านความปลอดภัยในการทำงาน บันทึกการตรวจประเมินภายในเอกสารการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และเอกสารสนับสนุนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความปลอดภัยข้อมูลทั้งหมดถูกนำมาประเมินโดยใช้รายการตรวจสอบ (Checklist) ซึ่งมาจากข้อกำหนดการประเมินผลการดำเนินการตามมาตรฐานความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน จำนวน 10 หมวด ได้แก่ มาตรฐานความปลอดภัยพื้นฐาน มาตรฐานเกี่ยวกับความร้อน แสงสว่าง และเสียง มาตรฐานการจัดให้มีเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน บุคลากร หน่วยงานหรือคณะบุคคล มาตรฐานเกี่ยวกับเครื่องจักร ปั้นจั่นและหม้อน้ำ มาตรฐานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย มาตรฐานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย มาตรฐานเกี่ยวกับไฟฟ้า มาตรฐานการตรวจสุขภาพลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยง มาตรฐานเกี่ยวกับระบบจัดการด้านความปลอดภัย และมาตรฐานกำหนดสวัสดิการแรงงานเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยในสถานประกอบกิจการ ซึ่งพัฒนาขึ้นจากข้อกำหนดตามกฎหมายแรงงานและแนวปฏิบัติด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย รายการตรวจสอบดังกล่าวใช้เพื่อบันทึกจำนวนข้อที่ปฏิบัติได้และคำนวณเป็นร้อยละของความสอดคล้องในแต่ละหมวดและแต่ละปี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการประเมินด้วยรายการตรวจสอบถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS Version 27 การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย โดยนำเสนอในรูปของค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างปี พ.ศ. 2566 ถึง 2568 โดยใช้สถิติ Friedman test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ เพื่อใช้ในการพิจารณาความแตกต่างของผลการศึกษา

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารภายในของสถานประกอบการ โดยไม่มีการเก็บข้อมูลจากบุคคลโดยตรง ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของสถานประกอบการก่อนดำเนินการศึกษา ข้อมูลที่ใช้ประกอบด้วยเอกสารการดำเนินงานภายในองค์กร ได้แก่ รายงานผลการดำเนินงาน รายงานการผลิต บันทึกผลทางเทคนิค รายงานการประชุม และเอกสารสรุปผลการปฏิบัติงานที่จัดทำขึ้นตามระบบงานขององค์กร ซึ่งนำมาใช้เฉพาะในลักษณะข้อมูลภาพรวมของกระบวนการดำเนินงานโดยไม่มีข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ ข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บรักษาเป็นความลับและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น โดยการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์สามารถเข้าถึงได้เฉพาะผู้วิจัย

ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินการดำเนินการตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของโรงงานอุตสาหกรรมพลาสติกแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้ข้อมูลเอกสารภายในสถานประกอบการย้อนหลัง ครอบคลุมระยะเวลา 3 ปี ได้แก่ พ.ศ. 2566 ถึง 2568 การประเมินดำเนินการตามรายการตรวจสอบ (Checklist) แบ่งออกเป็น 10 หมวดตามมาตรฐานทางกฎหมาย ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ผลการประเมินภาพรวมตามหมวดกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า ระดับความสอดคล้องของการดำเนินการตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2567 และ 2568 ซึ่งหลายหมวดมีระดับความสอดคล้องเท่ากับร้อยละ 100.00 สะท้อนถึงการพัฒนาระบบการจัดการด้านความปลอดภัยอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ยังพบความแตกต่างของระดับความสอดคล้องระหว่างหมวด ซึ่งแสดงถึงลักษณะเฉพาะและความซับซ้อนของข้อกำหนดในแต่ละด้าน

สำหรับผลการประเมินรายหมวด สามารถแสดงผลออกมา ดังนี้ หมวดที่ 1 มาตรฐานความปลอดภัยพื้นฐาน ผลการประเมินพบว่า โรงงานมีการดำเนินการตามมาตรฐานความปลอดภัยพื้นฐานอย่างครบถ้วน โดยมีระดับความสอดคล้องเท่ากับร้อยละ 100.00 ในทุกปีที่ศึกษา แสดงให้เห็นว่าสถานประกอบการมีการจัดการด้านนโยบาย ความรับผิดชอบ และมาตรการพื้นฐานด้านความปลอดภัยที่ชัดเจนและต่อเนื่อง หมวดที่ 2 มาตรฐานเกี่ยวกับความร้อน แสงสว่าง และเสียง ผลการประเมินพบว่าการควบคุมปัจจัยด้านกายภาพในสถานที่ทำงานเป็นไปตามข้อกำหนดทางกฎหมายครบถ้วนตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา โดยมีระดับความสอดคล้องร้อยละ 100.00 ในทุกปี สะท้อนถึงการดูแลสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสมต่อสุขภาพแรงงาน หมวดที่ 3 มาตรฐานการจัดให้มีเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน บุคลากร หน่วยงาน หรือคณะบุคคล ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า โรงงานมีการจัดโครงสร้างบุคลากรด้านความปลอดภัยอย่างเป็นระบบ และดำเนินการตามข้อกำหนดทางกฎหมายอย่างครบถ้วน โดยมีระดับความสอดคล้องร้อยละ 100.00 ในทุกปีที่ศึกษา หมวดที่ 4 มาตรฐานเกี่ยวกับเครื่องจักร ปั้นจั่น และหม้อน้ำ หมวดนี้เป็นหมวดที่มีจำนวนข้อประเมินมากที่สุดและมีความซับซ้อนสูง ผลการศึกษาพบว่าในปี พ.ศ. 2566 ระดับความสอดคล้องอยู่ที่ร้อยละ 59.25 ซึ่งต่ำกว่าหมวดอื่นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2567 และ 2568 พบว่าระดับความสอดคล้องเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 100.00 แสดงถึงการปรับปรุงและพัฒนามาตรการด้านความปลอดภัยของเครื่องจักรอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ หมวดที่ 5 มาตรฐานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย ผลการประเมินพบว่าการดำเนินการด้านการป้องกันและระงับอัคคีภัยเป็นไปตามข้อกำหนดครบถ้วน โดยมีระดับความสอดคล้อง ร้อยละ 100.00 ในทุกปี แสดงถึงความพร้อมด้านแผนป้องกัน อุปกรณ์และการจัดการเหตุฉุกเฉิน หมวดที่ 6 มาตรฐานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย ผลการประเมินพบว่าระดับความสอดคล้องเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 73.68 ในปี พ.ศ. 2566 เป็น ร้อยละ 94.73 ในปี พ.ศ. 2567 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 100.00 ในปี พ.ศ. 2568 สะท้อนถึงการพัฒนาระบบการจัดการสารเคมี การจัดเก็บ การติดฉลาก และการควบคุมความเสี่ยงอย่างเป็นขั้นตอน หมวดที่ 7 มาตรฐานเกี่ยวกับไฟฟ้า ผลการประเมินพบว่าการดำเนินการด้านความปลอดภัยเกี่ยวกับไฟฟ้าเป็นไปตามข้อกำหนด

อย่างครบถ้วนโดยมีระดับความสอดคล้องร้อยละ 100.00 ในทุกปีที่ศึกษา แสดงถึงการควบคุมความเสี่ยงจากระบบไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ หมวดที่ 8 มาตรฐานการตรวจสุขภาพลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยง ผลการศึกษาพบว่าหมวดนี้มีระดับความสอดคล้องต่ำที่สุด โดยมีค่าร้อยละ 20.00 ในทุกปีที่ศึกษา และไม่พบการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินการด้านการตรวจสุขภาพแรงงานที่สัมผัสปัจจัยเสี่ยงยังไม่เป็นไปตามข้อกำหนดทางกฎหมายอย่างครบถ้วน และเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน หมวดที่ 9 มาตรฐานเกี่ยวกับระบบจัดการด้านความปลอดภัย ผลการประเมินพบว่าระดับความสอดคล้องเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากร้อยละ 40.00 ในปี พ.ศ. 2566 เป็นร้อยละ 100.00 ในปี พ.ศ. 2567 และคงอยู่ในระดับเดียวกันในปี พ.ศ. 2568 แสดงถึงการยกระดับระบบการจัดการด้านความปลอดภัยอย่างเป็นรูปธรรม หมวดที่ 10 มาตรฐานกำหนดสวัสดิการแรงงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยในสถานประกอบกิจการ ผลการศึกษาพบว่าระดับความสอดคล้องเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 66.66 ในปี พ.ศ. 2566 เป็นร้อยละ 100.00 ในปี พ.ศ. 2567 และ 2568 สะท้อนถึงการปรับปรุงด้านสวัสดิการแรงงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยอย่างต่อเนื่อง

การเปรียบเทียบระดับความสอดคล้องระหว่างปี ผลการวิเคราะห์เชิงสถิติด้วย Friedman test พบว่าระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในแต่ละหมวดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างปี พ.ศ. 2566 ถึง 2568 ($p < 0.05$) โดยเฉพาะหมวดที่มีระดับความสอดคล้องต่ำในปีแรก ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในปีถัดมา โดยภาพรวมผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของโรงงานผลิตพลาสติกแห่งนี้มีการพัฒนาในเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง สามารถยกระดับการปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามยังคงพบหมวดมาตรฐานการตรวจสุขภาพลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่มีระดับความสอดคล้องต่ำและไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนถึงประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในอนาคต

ตารางที่ 1 แสดงระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย จำแนกตามหมวดกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ระหว่างปี พ.ศ. 2566 ถึง 2568

หมวดกฎหมายด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัย	ปี 2566 (%)	ปี 2567 (%)	ปี 2568 (%)	*p*-value
				0.039
หมวด 1 มาตรฐานความปลอดภัยพื้นฐาน	100.00	100.00	100.00	
หมวด 2 มาตรฐานเกี่ยวกับความร้อน แสงสว่าง และเสียง	100.00	100.00	100.00	
หมวด 3 มาตรฐานการจัดให้มีเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน บุคลากร หน่วยงาน หรือคณะบุคคล	100.00	100.00	100.00	
หมวด 4 มาตรฐานเกี่ยวกับเครื่องจักร ปั้นจั่น และหม้อน้ำ	59.25	100.00	100.00	
หมวด 5 มาตรฐานเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย	100.00	100.00	100.00	
หมวด 6 มาตรฐานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย	73.68	94.73	100.00	
หมวด 7 มาตรฐานเกี่ยวกับไฟฟ้า	100.00	100.00	100.00	
หมวด 8 มาตรฐานการตรวจสุขภาพลูกจ้างซึ่งทำงาน เกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยง	20.00	20.00	20.00	
หมวด 9 มาตรฐานเกี่ยวกับระบบจัดการด้าน ความปลอดภัย	40.00	100.00	100.00	
หมวด 10 มาตรฐานกำหนดสวัสดิการแรงงานเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย ในสถานประกอบกิจการ	66.66	100.00	100.00	

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

ปี พ.ศ.	Mean (%)	SD	Min	Max	*p*-value
					0.023
2566	75.96	29.22	20.00	100.00	
2567	91.47	25.17	20.00	100.00	
2568	92.00	25.30	20.00	100.00	

ค่าเฉลี่ยร้อยละความสอดคล้องเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนจากปี 2566 ถึง 2567 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานลดลง สะท้อนความสม่ำเสมอของการปฏิบัติตามกฎหมายที่ดีขึ้น และค่าต่ำสุดคงที่ที่ร้อยละ 20.00 มาตรฐานการตรวจสุขภาพลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงทุกปี นอกจากนี้พบความแตกต่างของระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างปี โดยใช้สถิติ Friedman Test อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของโรงงานอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า โรงงานอุตสาหกรรมพลาสติกแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาครมีการยกระดับการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยอย่างชัดเจนตลอดช่วงปี พ.ศ. 2566 ถึง 2568 โดยค่าเฉลี่ยความสอดคล้องรวมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 75.96 เป็น 91.47 และ 92.00 ตามลำดับ เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานมีการตรวจสอบจากหน่วยงานรัฐประจำปี การพัฒนาระบบเอกสารตามที่กฎหมายกำหนด และมีการปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับระบบการจัดการด้านความปลอดภัย พ.ศ. 2565 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาระบบการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง เมื่อองค์กรนำผลการประเมินการปฏิบัติตามกฎหมายมาใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงมาตรการด้านความปลอดภัยและการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดว่าการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ที่มีประสิทธิผลต้องอาศัยการเรียนรู้ขององค์กรและการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ[7] และสอดรับกับกรอบแนวคิดขององค์การแรงงานระหว่างประเทศที่เน้นว่าการป้องกันอุบัติเหตุและโรคจากการทำงานเป็นรากฐานของความยั่งยืนและประสิทธิภาพขององค์กรในระยะยาว[3]

เมื่อพิจารณาระดับความสอดคล้องรายหมวด พบว่าโรงงานพลาสติกแห่งนี้มีผลการดำเนินการที่ดีในหมวดมาตรการเชิงโครงสร้างและข้อกำหนดที่สามารถตรวจสอบได้ชัดเจน เช่น มาตรฐานความปลอดภัยพื้นฐาน การควบคุมปัจจัยกายภาพ (ความร้อน แสงสว่าง และเสียง) โครงสร้างบุคลากรด้านความปลอดภัย ระบบไฟฟ้า และการป้องกันและระงับอัคคีภัย ซึ่งหลายหมวดมีระดับความสอดคล้องเท่ากับร้อยละ 100.00 อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่บางหมวด เช่น มาตรฐานเกี่ยวกับเครื่องจักร ปั้นจั่น และหม้อน้ำ รวมถึงระบบจัดการด้านความปลอดภัย แสดงรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนจากระดับต่ำในช่วงแรกไปสู่ระดับสูงในปีถัดมา ลักษณะดังกล่าวสะท้อนว่ามาตรการของระบบและเอกสารกำกับด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย เมื่อมีการจัดตั้งกลไกการกำกับติดตามและความรับผิดชอบที่ชัดเจนแล้ว จะสามารถยกระดับความสอดคล้องได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาที่ชี้ว่าระบบการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มีลักษณะพัฒนาเป็นขั้นตอนและต้องอาศัยเวลาในการฝังตัวในองค์กรหรือใช้เวลาในการทำให้เกิดขึ้นจริงภายในองค์กร[7-8]

ในด้านการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา ผลการวิเคราะห์ด้วย Friedman test แสดงให้เห็นว่าระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนว่าการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบไม่ได้เป็นสถานะคงที่ แต่สามารถพัฒนาได้ตามกลไกการกำกับดูแล การสื่อสารภายในและการเรียนรู้ขององค์กร องค์ประกอบเหล่านี้ถูกระบุว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการนำระบบด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยไปใช้จริง โดยเฉพาะในบริบทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร[12-13] เช่น ข้อจำกัดด้านบุคลากรทางการแพทย์อาชีวเวชศาสตร์ เนื่องจากสถานประกอบกิจการที่มีจำนวนพนักงานไม่ถึง 200 คนอาจยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องจัดให้มีแพทย์อาชีวเวชศาสตร์ประจำ รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินงานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยขององค์กร อย่างไรก็ตามแม้ภาพรวมจะดีขึ้นอย่างชัดเจน แต่การคงอยู่ของระดับความสอดคล้องที่ต่ำมากในหมวด 8 มาตรฐานการตรวจสุขภาพลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงตลอดทุกปีของการศึกษาเท่ากับร้อยละ 20.00 ซึ่งสะท้อนช่องว่างเชิงโครงสร้างระหว่างการจัดการความปลอดภัยเชิงป้องกันอุบัติเหตุ กับการคุ้มครองสุขภาพแรงงานในระยะยาว การตรวจสุขภาพตามปัจจัยเสี่ยง การบันทึกข้อมูลสุขภาพ และการประเมินสภาพแวดล้อมการทำงานเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบเฝ้าระวังสุขภาพแรงงาน ซึ่งช่วยให้สามารถตรวจพบความเสี่ยงต่อสุขภาพในระยะเริ่มต้นและนำไปสู่การป้องกันโรคจากการทำงานได้ จึงเป็นหัวใจของแนวคิดอาชีวอนามัยและการเฝ้าระวังสุขภาพตามกรอบบริการอาชีวอนามัยขั้นพื้นฐานและยุทธศาสตร์สุขภาพในการทำงาน[2-3]

โดยสรุป การประเมินการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยโดยใช้รายการตรวจสอบสามารถทำหน้าที่เป็นตัวชี้วัดนำที่สำคัญในการสะท้อนความพร้อมเชิงระบบและกระตุ้นการปรับปรุงการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในสถานประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ[9] อย่างไรก็ตามการยกระดับจากการปฏิบัติตามกฎหมายไปสู่การคุ้มครองสุขภาพแรงงาน[1] อย่างแท้จริง จำเป็นต้องบูรณาการมาตรการด้านความปลอดภัยเข้ากับระบบเฝ้าระวังสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในมิติการตรวจสุขภาพจากการสัมผัสปัจจัยเสี่ยง หากสามารถลดช่องว่างดังกล่าวได้ จะช่วยให้การจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม[4] มีความครอบคลุม ยั่งยืน และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาแรงงานในระยะยาวมากยิ่งขึ้น[13] ตามกฎหมายพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554[14]

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการประเมินการปฏิบัติตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของโรงงานผลิตพลาสติกแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าระดับความสอดคล้องของการปฏิบัติตามกฎหมายโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามยังพบหมวดกฎหมายมาตรฐานการตรวจสุขภาพลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่มีระดับความสอดคล้องต่ำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม งานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับสถานประกอบการควรมีการทบทวนและวิเคราะห์เชิงลึกในหมวดกฎหมายที่มีระดับความสอดคล้องต่ำอย่างต่อเนื่อง เพื่อระบุสาเหตุที่แท้จริง เช่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร หรือความเข้าใจในข้อกำหนดทางกฎหมายเฉพาะด้าน พร้อมทั้งจัดทำแผนปรับปรุงที่ชัดเจนและสามารถติดตามประเมินผลได้ในระยะยาว นอกจากนี้ ควรบูรณาการการปฏิบัติตามกฎหมายเข้ากับระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยขององค์กร เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านการเฝ้าระวังสุขภาพของคนงานอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและหน่วยงานกำกับดูแล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนากลไกสนับสนุนสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในด้านองค์ความรู้ เครื่องมือ และคำแนะนำเชิงเทคนิค โดยเฉพาะในประเด็นที่มีความซับซ้อนทางกฎหมายหรือเกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวังสุขภาพแรงงาน เพื่อช่วยลดช่องว่างในการปฏิบัติตามกฎหมายและยกระดับมาตรฐานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในภาพรวม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังหลายสถานประกอบการหรือหลายอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงเชิงทั่วไป รวมถึงควรเชื่อมโยงข้อมูลการปฏิบัติตามกฎหมายกับผลลัพธ์ด้านสุขภาพของคนงานโดยตรง เช่น ข้อมูลการตรวจสุขภาพหรือการเกิดโรคจากการทำงาน เพื่อให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในการสนับสนุนการกำหนดนโยบายด้านสุขภาพแรงงาน

4. ข้อจำกัดของการศึกษานี้ดำเนินการในสถานประกอบการเพียงแห่งเดียว จึงอาจมีข้อจำกัดในการอ้างอิงผลไปยังสถานประกอบการหรืออุตสาหกรรมอื่นที่มีบริบทแตกต่างกัน อีกทั้งข้อมูลที่ใช้ในการประเมินมาจากเอกสารภายในขององค์กรและเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลย้อนหลังจากเอกสารที่มีอยู่แล้ว ซึ่งอาจมีข้อจำกัดด้านความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูล รวมถึงความเป็นไปได้ของอคติจากการบันทึกข้อมูล (documentation bias) และอคติจากการรายงานข้อมูล (reporting bias) ในแต่ละช่วงเวลา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากสถานประกอบการที่ให้ความร่วมมือในการเข้าถึงเอกสารและข้อมูลด้านการปฏิบัติตามกฎหมายอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของโรงงานผลิตพลาสติกในจังหวัดสมุทรสาครที่ให้การสนับสนุนข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการศึกษาเป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่ให้คำแนะนำเชิงวิชาการอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพของงานวิจัยฉบับนี้ รวมถึงขอขอบคุณหน่วยงานและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศที่เป็นฐานความรู้สำคัญในการศึกษา สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกภาคส่วนที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้การศึกษาครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

แนะนำการอ้างอิงสำหรับบทความนี้

ปัทวีร์ สุทัศน์, พรรณโสภาคย์ สังฆะมณี, นราทิพย์ โชติทรัพย์ทวี. การประเมินความสอดคล้องตามกฎหมายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ในโรงงานอุตสาหกรรมพลาสติก จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง. 2569;11(2):57-68.

Suggested citation for this article

Sudasna P, Sangkamanee P, Chodsapthawee N. Assessment of Occupational Health and Safety Legal Compliance in a Plastic Manufacturing Industry in Samut Sakhon Province. Institute for Urban Disease Control and Prevention Journal. 2026;11(2):57-68.

เอกสารอ้างอิง

1. International Labour Organization. OSH Management System: A tool for continual improvement. Geneva: International Labour Organization; 2011.
2. World Health Organization. Global strategy on occupational health for all: the way to health at work, recommendation of the Second Meeting of the WHO Collaborating Centres in Occupational Health, 11-14 October 1994, Beijing, China. Geneva: World Health Organization; 1994.
3. International Labour Organization. Safety and health at the heart of the future of work: building on 100 years of experience. Geneva: International Labour Organization; 2019.
4. International Labour Organization. Improving occupational safety and health in small and medium-sized enterprises PARTICIPANT HANDBOOK. Geneva: International Labour Organization; 2021.
5. Javanmardi S, Rappelt L, Zangenberg S, Heinke L, Baumgart C, Niederer D, et al. Effectiveness of workplace health promotion programs for industrial workers: a systematic review. BMC Public Health. 2025;25:1-24. https://doi.org/10.1186/s12889-025-21365-8.
6. Takala J, Hämäläinen P, Saarela KL, Yun LY, Manickam K, Jin TW, et al. Global estimates of the burden of injury and illness at work in 2012. J Occup Environ Hyg. 2014;11(5):326-37. doi:10.1080/15459624.2013.863131.
7. Kim Y, Park J, Park M. Creating a Culture of Prevention in Occupational Safety and Health Practice. Saf Health Work. 2016 Jun;7(2):89-96. doi: 10.1016/j.shaw.2016.02.002.

8. Fernández-Muñiz B, Montes-Peón JM, Vázquez-Ordás CJ. Safety leadership, risk management and safety performance in Spanish firms. Saf. Sci. 2014, 70, 295-307, https://doi.org/10.1016/j.ssci.2014.07.010.

9. Robson LS, Clarke JA, Cullen K, Bielecky A, Severin C, Bigelow PL, et al. The effectiveness of occupational health and safety management system interventions: A systematic review. Safety science. 2007;45(3):329-53.

10. Sinelnikov S, Inouye J, Kerper S. Using leading indicators to measure occupational health and safety performance. Saf. Sci. 2015, 72, 240-48, https://doi.org/10.1016/j.ssci.2014.09.010.

11. Kokubun K. Workplace Safety Management Practices, Fear, Resources, and Employee Involvement During the COVID-19 Pandemic: A Narrative Review. .AJPM Focus. 2026;5(2):1-11. doi:100456. https://doi.org/10.1016/j.focus.2025.100456.

12. Zwetsloot GIJM, Kines PA, Ruotsala R, Drupsteen L, Merivirta ML, Bezemer RA. The importance of commitment, communication, culture and learning for the implementation of the Zero Accident Vision in 27 companies in Europe. Safety Science. 2017 Jul;96:22-32. doi: 10.1016/j.ssci.2017.03.001.

13. Rantanen J. Basic occupational health services. African Newsletter on Occupational Health and Safety. 2005;15(2):34-7.

14. พระราชบัญญัติ ความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 128, ตอนที่ 4 ก (ลงวันที่ 17 มกราคม 2554).